

Karpiński, Rafał

"Epithoma rerum hungaricarum", Petrus Ransanus, [ed.] Petrus Kulcsár, Budapest 1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 182-183

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

wymi, by prezentować całą literaturę o asasynach w układzie chronologicznym. Autor demonstruje nam swój warsztat, niewątpliwie bogaty i skomplikowany, ale zapomina, że miał też dać obraz asasynów w piśmiennictwie wieków średnich.

Z. M.

Jerzy Hauziński, *Polityka orientalna Fryderyka II Hohenstaufa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1978, s. 178.

Pierwsze trzy rozdziały książki poświęcone są literaturze przedmiotu, przeglądowi dziejów politycznych Fryderyka II oraz muzułmańskiej Afryki i Azji Mniejszej w pierwszej połowie XIII w., zaś czwarty rozdział — muzułmańskiemu dziedzictwu Sycylii. Autor przechodzi następnie do omówienia dyplomacji i kroków wojennych Fryderyka przeciw muzułmanom w latach 1221—1228, wyprawy krzyżowej w 1228—1229 r., która dała Fryderykowi koronę jerozolimską, oraz w dwóch ostatnich rozdziałach, stosunków z Egiptem i Syrią, czyli tak zwanym państwem Ajjubidów w latach 1229—1249, wreszcie stosunków z muzułmańskimi państwami Maghrebu. J. Hauziński ukazuje relacje między poczynaniami Fryderyka na terenie Italii i Niemiec, realizacją osobliwego, nasyconego elementami wschodnimi programu scentralizowanego imperium z ośrodkiem na Sycylii, między konfliktami z papieżstwem — a polityką orientalną cesarza.

Interweniując na rzecz królestwa jerozolimskiego Fryderyk ogranicza papieską inicjatywę krucjatową i umacnia swą pozycję wśród władców muzułmańskich (i tym samym — chrześcijańskich) na ważnym dlań obszarze śródziemnomorskim. Autor skupia uwagę na kontaktach egipsko-sycylijskich i dochodzi przy ich badaniu do pewnej rewizji dotychczasowych ustaleń (między innymi co do przyczyn i w ogóle obecności misji egipskiej na dworze Fryderyka). Wadą książki jest brak jakichkolwiek map; opisy wydarzeń politycznych w Azji i Afryce stają się wskutek tego mało zrozumiałe. Niezbyt przekonujące są też charakterystyki cesarza, w których odkrywa się jego rzekome cechy „teutońskie”.

Z. M.

Petrus Ransanus, *Epithoma rerum hungaricarum*, [ed.] Petrus Kulcsár, „Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum” series nova, red. Antonius Pirnát t. II, Akadémiai Kiadó, Budapest 1977, s. 232.

W latach 1930—1946 z inicjatywy L. Juhásza ukazywała się „Biblioteka” w której ogłoszono 39 tomów grupujących utwory łacińskie z XII—XVI w. Znalazły się w niej źródła narracyjne proveniencji węgierskiej, włoskiej, niemieckiej i chorwackiej ważne dla historii literatury Europy środkowej i wschodniej.

Zarzuconą po wojnie inicjatywę odnowił w 1976 r. Instytut Literatury Węgierskiej Akademii Nauk. W nowej serii „Biblioteki” ma się ogłaszać teksty dotychczas niedrukowane, trudnodostępne, wydane niekrytycznie. W następnej kolejności zamierza się podjąć reedycję tomów ogłoszonych przez Juhásza i jego współpracowników przed 1946 r.

Tom pierwszy nowej serii „Biblioteki” nawiązuje bezpośrednio do przerwanej wydawnictwa. Zawiera on dodatki i indeksy do „Dekad dziejów Węgier” Antoniego de Bonfinis, wydanych w czterech tomach w latach 1936—1946 (ukazała się wówczas jedynie część I tomu IV). Sygnowany jest przeto jako t. IV, cz. 2 „Dekad” Bonfiniego. Kolejną publikacją serii są prezentowane „Epithoma”.

†

Autor dzieła Pietro Ransano (1428—1492), współpracownik papieża Kaliksta III, dominikanin — prowincjał Sycylii, biskup Lucery (Puglia), od 1476 r. związany był z dworem sycylijskim Ferdynanda Aragońskiego. Pełnił z jego polecenia misje dyplomatyczne, m.in. posło-

wai do Macieja Korwina (1488—1490). Ransano, wykształcony we Florencji i Perugii, zajmował się działalnością literacką i historiograficzną. Głównym jego dziełem są „Annales omnium temporum”, szczególnie interesujące w partiach czternasto- i piętnastowiecznej. Jest to typowa dla epoki kronika świata, pisana w duchu humanizmu kościelnego. Pracując nad „Annales” Ransano dysponował skromnymi materiałami o Węgrzech. Studia nad historią tego kraju podjął w czasie pobytu na dworze budińskim. Ich efektem są właśnie „Epithoma” w istocie dzieło autonomiczne, chociaż traktuje się je jako 61 księgę „Annales” ułożonych w 60 ksiąg.

„Epithoma” obejmują chorografię Węgier i historię, zgodnie z poglądami epoki, od antyku po czasy współczesne autorowi. Najciekawsze są fragmenty odnoszące się do XIV i XV wieku: dla zgromadzonego materiału i ze względu na ideową wymowę dzieła Ransana, organizatora niedoskiej do skutku krucjaty przygotowanej w 1464 r., charakteryzuje zdecydowanie antyturecka postawa.

R. K.

Sztuka i ideologia XV wieku, Materiały Symposium Komitetu Nauk o Sztuce PAN, Warszawa 1—4 grudnia 1976, pod red. Piotra Skubiszewskiego, PWN, Warszawa 1978, s. 655.

Zawartość tego tomu jest dobrym rozwinięciem tezy referatu wprowadzającego P. Skubiszewskiego, że nie tyle dychotomia (renesans-gotyki), ile zróżnicowanie zjawisk artystycznych jest cechą sztuki XV w. Jest też ten tom dobrą realizacją propozycji wspomnianego autora, że tylko interdyscyplinarne badanie sztuki w relacji do różnych współczynników procesu historycznego urealni „postulat rozpatrywania sztuki w odniesieniu do tych wartości, które uznajemy za ważne dla danego czasu i środowiska”. Wypowiedzi trzydziestu jeden autorów dyskutujących wokół tematu uwidocznionego w tytule wydawnictwa zgrupowano w kilku działach problemowych. Dział I („Społeczeństwo”) otwiera referat J. Kłoczowskiego, który wszechstronnie omówił rozwój Europy środkowowschodniej akcentując szczególnie: rozwój społeczno-demograficzny (zwłaszcza ziem polsko-rusko-bałtyckich), wzrost znaczenia szlachty, ruchy społeczno-religijne oraz proces okcydentalizacji i bizantyzacji w społeczno-kulturalnej historii tej części kontynentu. Z kolei H. Samsonowicz, obserwując w materiale miejskich ksiąg sądowych zamieszanie w terminologii prawnej dotyczącej osób występujących przed sądami, podważył pogląd o Polsce XV w. jako monarchii stanowej wysuwając tezę, że „w Polsce XV w. nie funkcjonowała struktura stanowa w praktyce dnia powszedniego”. Wreszcie J. Wiesiołowski na przykładzie Poznania omówił pozycję społeczną artystów cechowych w polskim mieście średniowiecznym.

W dziale II („Idee i symbole”) znajdujemy dziewięć wypowiedzi. S. Świeżawski omówił trzy podstawowe, jego zdaniem, aspekty życia umysłowego XV w.: intelektualistyczną i afektywną koncepcję mistyki, stosunek do dziedzictwa intelektualnego starożytności pogańskiej, oraz konsekwencje uchrześcijanienia arystotelizmu w pol. XV w. Z. Włodek przedstawiła poglądy mistrzów krakowskich XV w. na metafizykę jako naukę. A. Witkowska w referacie „Funkcje praktyk wotywnych w religijności ludowej późnego średniowiecza” ukazała przejawy synkretyzmu religijnego w Polsce późnośredniowiecznej. U. Borkowska zwróciła uwagę na recepcję w Polsce pism św. Brygidy Szwedzkiej. K. Górski zastanawiał się nad relacją: filozofia i mistyka a wymowa dzieł sztuki wskazując na niejednoznaczność tej relacji. J. Krzyżaniakowa omówiła pojęcie narodu w „Rocznikach” Długosza. A. Gieysztor w referacie „Ornamenta regia w Polsce XV w.” przedstawił treści polskiej symboliki państwowej i środki przekazu ideologii królewskiej wysuwając szereg postulatów badawczych. Dwa referaty dotyczą heraldyki. J. Bieniak zastanawiał się nad powstawaniem nazw rodowych (podkreślił ich późną bo czternastowieczną metrykę), rodowych godeł herbowych oraz znaczeniem ich barw, zaś S. K. Kuczyński przedstawił problematykę heraldyczną w twórczości Długosza.